

Maskulinoa

changements phonétiques» bestea; lehenengoak linguistika teorikoak dihardu, eta bigarrenak, haren obra nagusia, fonologia diakronikoaren printzipioak jartzen.

A. Eguzkitza

Maskulinoa

masculino / masculin / masculine

→Genero gramatikala da, bi generotako sailkapenean →femeninoari aurkajartzen zaiena eta hiru generotakoan femeninoari eta →neutroari aurkajartzen zaiena. Ar-emeen arteko sexu →aurkakotasunean oinarritzen den genero naturalean, maskulinoak «ar» terminoa irudikatzen du sarritan, beti ez bada ere.

Markov

→Komunikazioaren teoriaren barruan, eta informazio-kantitatearen kalkulua dela eta, problema hau ikertu dute komunikazioaren teknikariek; zenbat informazio bidaltzen da →mezu baten bitartez? →Esanahiari berari jaramonik egiten ez zaiolarik, zenbat →*bit* igortzen da →ikur-katea honen edo haren bitartez? Jakina: ikur bakoitzaren probabilitatea ezagutu behar da aurrenik. Eta, hizkuntzalaritzari bereziki dagokionez, →morfema edo →fonema bakoitzaren gertatzeko probabilitatea ezagutu beharko da aurrenik.

Ikerketa-parte honetan, hortaz, bateratsu agertzen zaizkigu komunikazioaren teorilariak eta amerikar eskolako estrukturalistak.

Hots, probabilitatezko katea hauen ikertzailea Markov errusiarra izan zen (1907-az geroztik); eta, horregatik, eta haren ohoretan, *Markov-en kateen teoria* deritzo honi; edo-ta *Markov-en* →*eredua*.

Katea edo eredu honetan, ikur bakoitzaren →agerpena aurrekoak edo aurrekoek baldintzatzen dute. Ez denek, noski, baina bai ezkerretako lehenengo elementuek, edo lehengo biek, edo lehenengo *N* elementuek. *Fonemen* mailan jartzen bagara, gauza jakina da (euskarari dagokionez esate baterako), *Z*-ren aurrean *a*, eta *o* eta *t* ager daitezkeela; baina ez *p* edo *m*. Era berean, *tr* digramaren ondoren, *a* ager daiteke; baina ez *p*. Eta abar. Aurreko fonemek (aurreko unitateek) mugatu egiten dituzte ondoko ele-

mentuen agerpenak. Eta berauen agerpena, bestela esateko, probabilitate-kontua da.

Jakina: fenomeno berbera aurkitzen dugu katea mintzatuan eta *morfemen* mailan. Izenaren aurrean, esate baterako, izenlagun bat ager daiteke (*barrizko etxea*); baina →adjektiboari zero probabilitatea dagokio lekugune horretan: (**zuri etxea*). Eskuin aldetik, berriz, probabilitate handia dago *-a* edo *-ak* ager dadin (*etxea, etxeak*); baina baita, zein bere mailan, *bat, hau* edo *urdin* agertzeko ere: *etxe bat, etxe hau, etxe urdina*.

Markov-en katea hauetan, dena dela, baldintza *beti* etortzen da *ezkerralde* *eskuinaldera*. Hots, baldintza-modu honen →hizketa arruntean →komunztadura piloa azaltzen badu ere, ez ditu denak azaltzen. Zenbait aldiz, egiazko hizkuntzetan, eskuin aldeko elementuak aldarazten bait du ezkerrekoa:

ez dakit : [estakit]

baina, ez litzateke: [elicateke]

eta, ez zekien : [ecekien]

Seinale-ilara batetan, elementu konkretu baten →agerpena aurrekoek ez badute ezertan ere baldintzatzen, *zero ordenako katea* dela esango dugu.

Kateako elementu baten agerpen-probabilitatea aurreko elementuaren menpekoea baldin bada, eta ez besterenik, *bat ordenako Markov-en bedapena* dela esango dugu.

Aurreko bi elementuek mugatzen badute, berriz, elementuaren agerpena, *bi ordenakoa* dela esango dugu. Eta abar.

Hizkuntza naturalean, eta fonemen mailan, menpekotasun horiek ez dute inoiz *boskarren ordena* gainditzen.

Txillardegí

Matrizea

matriz / matrice / matrix

Gramatika →sortzailean, «matrize perpau-sa» edo «matrize katea», katea bat da (ϵ_1), non beste katea bat (ϵ_2) txertatzen bait da →txertakuntz eragiketa baten barruan. Matrize perpaus nozioa →proposizio nagusi nozioari dagokio, baina kontutan hartu behar da matrizea bera ere txertaturik egon daitekeela beste proposizio batetan. *Atzo ikusi nuen filmea asko gustatu zitzaidan* perpaus